עד שיהא בו כדי להחמיץ ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור אלמא [א]זה וזה גורם אסור וממאי דטעמא דר' אליעזר כאביי דילמא טעמא דר' אליעזר משום דאחר אחרון אני בא לא שנא קדם וסילק את האיסור לא שנא לא קדם וסילק את האיסור אבל בבת אחת ה"נ דשרי אלא ר' אליעזר דעצי אשירה [ב]דתנן נטל הימנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהן את התנור חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת אסורין בהנאה נתערבה באחרות ואחרות באחרות כולן אסורין בהנאה רבי אליעזר אומר [א]יוליך הנאה לים המלח [ג](אמר) לו אין פדיון לע"ז אימור דשמעת ליה לר' אליעזר בע"ז דחמיר איסורה בשאר איסורין שבתורה מי שמעת ליה אלא אם כן אמאן תרמייה ועוד הא תניא בהדיא וכן היה ר' אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה אמר אביי אם תמצא לומר זה וזה גורם אסור רבי היינו ר' אליעזר ואם תמצי לומר זה וזה גורם מותר והכא משום דיש שבח עצים בפת הוא [ב]הני קערות וכוסות וצלוחיות אסירי כי פליגי בתנור וקדירה למ"ד זה וזה גורם אסור אסור למאן דאמר [ד]זה וזה גורם מותר שרי איכא דאמרי אפי' למ"ד זה וזה גורם מותר [ג]קדירה אסורה דהא קבלה בישולא מקמי דניתן עצים דהיתירא א"ר יוסף א"ר יהודה אמר שמואל תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת רבי אומר הפת מותרת וחכמים אומרים הפת אסורה והתניא איפכא שמואל איפכא תני ואב"א בעלמא קסבר שמואל [ה]הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ובהא אפי' מחביריו וסבר אתנייה איפכא כי היכי דניקום רבנן לאיסורא: בישלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותרת: [ו](אמר) רב יהודה אמר שמואל ור' חייא בר אשי א"ר יוחנן חד אמר לא שנו אלא גחלים עוממות אבל גחלים לוחשות אסורין וחד אמר [ד]אפילו גחלים לוחשות נמי מותרין בשלמא למ"ד לוחשות אסורין משום דיש שבח עצים בפת אלא למ"ד אפילו לוחשות מותרות פת דאסר דיש שבח עצים בפת לרבי היכי משכחת ליה א"ר פפא כשאבוקה כנגדו

מכלל

לא שנו. דאמר אחרון אני בא ואם נפל היתר בסוף מותר אלא שקידם את האיסור וסילקו מכיון שנפל בו היתר מיד דהואיל וסילקו ועדיין לא החמיץ בטל והלך לו ואע"ג דהועיל בה קצת שיכול זה האחרון לגמור חימוץ על ידו אעפ"כ כבר בטל לו ושוב אין חוזר וניעור בו אבל לא קדם וסילק ונגמר על ידי שניהם ואינו יכול ליבטל אסור אלמא זה וזה גורם אסור: **דאחר אחרון אני בא.** וטעמא משום דאזיל בתר גמר מעשה גמרו בהיתר מותר ואפי' לא קדם וסילק דאיכא זה וזה גורם גמרו באיסור אסור [ז](ואפילו קדם וסילק את האיסור): **אבל בבת אחת.** אם נפלו כאחת דליכא גמרו באיסור הכי נמי דשרי דזה וזה גורם מותר: **הימנה.** מן האשירה: **יוליך הנאה לים המלח.** דמי עצים. מכל מקום שמעינן ליה כל כמה דלא ממטי הנאה לים המלח מודה הוא לת"ק בין אחדש יותץ בין אישן יוצן בין אאיסור פת אלמא כיון דקתני חדש יותץ אית ליה זה וזה גורם אסור והא דתניא לעיל [כו:] חדש יותץ רבנן היא דפליגי עליה דר' ואמרי הפת מותרת משום דלא חשיבא להו הנאת היסק ואפילו בגורם אחד לבדו משום דליתיה לאיסורא בעיניה וכל שכן בתנור שאינו נאכל הוא בעצמו ואין הנאתו בגורם אחד לבדו אלא בשני גורמים שלו ושל היתר. ואם תאמר לרבנן יוצן למה לי הא שרו לפת האפויה בהיסק איסור הני מילי דיעבד אבל לכתחלה לא קא שרו לאפות בהיסק איסור ולקמן[ח] פריך עצים דאיסור לרבנן היכי משכחת לה דאסירי מדאורייתא. והוא הדין דמצי לאוקמא להא דחדש יותץ דלעיל כתנא קמא דר' אליעזר אלא משום דלא ידעינן מנו וניחא ליה למינקט ר' אליעזר והוא ומחלוקתו קאמר: **א"כ.** דפרכת דילמא שאני ליה אמאן תרמייה להא דתניא לעיל גבי ערלה יותץ [כו:] על כרחיך כיון דלא משכחת תנא דאמר זה וזה גורם אסור אלא רבי אליעזר ומחלוקתו במסכת ע"ז [מט:] וחזינא סתמא דתני בשאר איסורי נמי הכי רבי אליעזר קאמר לה ולא שני ליה: **אמר אביי אם תמצי לומר.** ברייתא מפורשת הכי דלי היכי דאסר רבי בפת הכי נמי אסר בתנור ואע"פ שאין עצמו נאכל דאית ליה זה וזה גורם אסור ורישא דברייתא דלעיל דערלה רבי קאמר לה כולה: **היינו ר' אליעזר.** בניחותא וליכא למיבעי מידי: **ואם תמצי לומר.** דסבירא ליה זה וזה גורם מותר ורישא דההוא לאו רבי הוא אלא רבי אליעזר הוא והתם בפת הוא דאסר רבי משום דיש שבח עצים בגופה ונמצא כשאוכלה גופו הוא הנהנה מן האיסור בגורם אחד אבל בתנור חדש ולינגו שרי: **הני קערות כוסות וצלוחיות.** של חרס שצרפן בעצי אשירה אסירי אפילו לרבי דהא יש שבח עצים בהן והנאתן בלא גורם שני הוא ועל ידי גורם ראשון הוא משתמש בהן הנאת גופו ולא דמו לתנור דלא מטיא הנאה לגוף מיניה עד דאיכא גורם שני: **כי פליגי.** רבי דלא אסר אלא בפת ור' אליעזר אית ליה זה וזה גורם אסור בתנור וקדירה שאין הגוף נהנה מהן עד שיבא גורם שני והוא של היתר: **קדירה.** שצרפה כשהיא חדשה בעצי איסור: **דהא מקבלה בישולא.** ואיכא הנאת תשמיש שמשתמש בה בלא גורם אחר אבל תנור אין נותנין בו פת אלא לאחר הסיקה של גורם היתר: **איפכא שני.** לה להא ברייתא דלעיל ואיפכא אתנייה: **ואי בעית אימא.** שמואל נמי הכי אתנייה ואית ליה דר' אסר ורבנן שרו ואיהו הפך לה כדי שלא ילכו בני אדם אחרי רבים להתיר דבעלמא במחלוקות אחרות שנחלקו רבים על רבי סבירא ליה לשמואל דאע"ג דהלכה כרבי מחבירו במקום יחיד אין הלכה כמותו מחביריו כלומר במקום רבים והכא סבירא ליה דהלכה כמותו ואע"ג דרבים פליגי עליה: **אפכה ואתנייה.** אפכה ואשנינה כי היכי דתיקו הא מילתא לאיסורא בשם רבנן ויעשו בני אדם כמותן שהכל הולכין אחרי רבים שאם אני אומר הלכה כרבי שהוא יחיד לא יאמינו לי: **גחלים עוממות.** כבויות כדכתיב (יחזקאל לא) ארזים לא עממוהו ומתרגמינן כהה[ט] עמיא: **לוחשות.** גחלים בוערות נראות כמתנענעות ולוחשות זו לזו: **אסורין.** לרבי: **כנגדו.** כנגד הפת מבעיר העצים בפי התנור:

עצים

עד שיהא בו כדי להחמיץ. פי' באיסור דאי יש באיסור וגם בהיתר כדי להחמיץ נראה לרשב"א דשרי דהא בפ' בתרא דמסכת ע"ז (דף סח.) תניא שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לעיסה וכזה כדי להחמיץ וכזה כדי להחמיץ וחימצו אסור ור' שמעון מתיר והשתא הוי ר' שמעון כרבנן [י]דהכא והא דתנן בסוף פ"ק דתמורה (דף יב.) אין מדמע אחר מדמע [אוסר] אלא לפי חשבון שבה שאם נפל שאור של תרומה בעיסה ונימלה וחזרה ונפלה לעיסה אחרת גדולה מזאת אם יש בשאור כדי להחמיץ השניה אסורה אע"פ שנתחמצה על ידי שאור של איסור ועל ידי עיסה ראשונה שהיה של היתר ומוקמינן לה התם כרבנן דהכא אור"י מצי למימר דהתם מיירי כגון שאין בעיסה כדי להחמיץ ובשאור של תרומה יש כדי להחמיץ: **נתערבו** באחרות. אור"ת דלא גרסי' ואחרות באחרות דבסדר המשנה לא גרס ליה לא במסכת ע"ז ולא בסדר זרעים[כ]: **וכן** היה רבי אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה. השתא משמע דבכל מקום אית ליה לרבי אליעזר דזה וזה גורם אסור ותימה לרשב"א דתיקשי מהכא לרב הונא בר חיננא דתניא בתמורה בפרק כל האסורין (דף ל: ושם) כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין ותניא עלה ר"א אוסר וקאמר רב הונא בר חיננא מחלוקת כשעיברו ולבסוף נרבעו דרבי אליעזר סבר עובר ירך אמו הוא אבל נרבעו ולבסוף עיברו ד"ה מותרין אלמא לרבי אליעזר זה וזה גורם מותר[ל]: **ובהא** אפילו מחביריו. וטעמא דרבי משום דיש שבח עצים בפת ולא מטעם דזה וזה גורם דשמואל פסיק בהדיא בפרק כל הצלמים (ע"ז מט.) הלכה כר' יוסי דזה וזה גורם מותר:

מכלל

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין פ. וש"נ], ב) ע"ז מט., ג) [ל"ל אמרו], ד) [ע"ז מט. סנהדרין פ. חולין נח. תמורה לג.], ה) [עירובין מו: כתובות כה. נח. ב"ב קכד:], ו) [נראה שהוא טעות הדפוס], ז) רש"ל מוחק זה, ח) [ע"ב], ט) [ויקרא יג], י) [ועי' תוס' ע"ז סח: ד"ה לרבי שמעון], כ) [ועי' תוס' ע"ז מט. ד"ה נתערבה], ל) [ועי' תמורה ל: מה שהקשו תוס' ד"ה אבל].

◆

מוסף רש"י

ואמר אביי לא שנו. דאמר ר"א אם אחרון חולין שמותר (ע"ז מט עג.). **אלא שקדם וסילק את האיסור.** קודם נפילתו של זה, שכשנפל זה ליכא למימר היתר מצטרף לאיסור להיות שיעור ליאסר ואע"פ שכבר נתן כח איסור בעיסה ולא היתה מחומצת על ידי אחר אם לא כשבא לאחרון, ואפילו הכי כיון דלא הוה בו מעולם שיעור חימוץ ליכא למימר זה וזה גורם וביטל פני את הראשון (שם מט.) ולא נשלם השיעור אפילו על ידי צירוף (שם עג.). **אבל לא קדם וסילק את האיסור אסור.** מצטרף היתר לאיסור להשלים את השיעור (שם). שאע"פ שנפל היתר לבסוף אסור דזה וזה גורם אסור ולרבנן זה וזה גורם מותר (שם מט.). **משום דאחר אחרון אני בא.** דקסבר גמרו באיסור אסור גמרו בהיתר מותר, אבל היכא דנפלו בבת אחת קאמר לך זה וזה גורם מותר ס"ל (שם).

◆

רבינו חננאל

בא, וחכמים אומרים בין שנפל בתחלה בין שנפל בסוף לעולם אין אסור עד שיהא בשאור של תרומה כדי לחמץ. ואמר אביי לא שנו שאם יהיה האחרון שאור של חולין שהעיסה מותרת, אלא שקדם וסלק את האיסור קודם שהחמיץ. אבל לא קדם וסלק את האיסור אע"ג שהאחרון חולין אסור, ש"מ לר' אליעזר זה וזה גורם אסור. ודחינן וממאי דכדאביי היא דילמא טעמא דר' אליעזר משום דסבר הכל אחר גמרו, אי גמר באיסור אסור, אי גמר בהיתר מותר, בין סלקו בין לא סלקו לא שנא. לפיכך שנה אחר אחרון אני בא. אבל הבא שנתערבו שבח עצים ושבח תנור בבת אחת הן באין על הפת דברי הכל שרי. אלא הא ר' אליעזר דתנן בע"ז פ"ג. נטל הימנה מן האשרה עצים והסיק בהן התנור כו', עד ר' אליעזר אומר יוליך הנאה

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ז מהל' ע"ז הל' יג טוש"ע י"ד סי' קמב סעיף ד:

נד ב מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כג טוש"ע שם סעיף ה:

נה ג ד מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם סעיף ו ז:

◆

רבינו חננאל (המשך)

לים המלח כו'. פירוש כשיעור שכר אפיית הפת יפדה הפת ויוליך דמיה לים המלח ושאר דמי הפת מותר בהנאה. מיהת הפת אסורה ש"מ לר' אליעזר זה וזה גורם אסור. ודחינן שאני התם משום חומרא דע"ז. אם כן הערלה וכלאי הכרם לאיזה איסור גרמה אותם, ועוד תניא בהדיא וכן היה ר' אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה. אליבא דמאן דאמר דלרבי זה וזה גורם מותר, והכא בפת אמאי אסר, משום דיש שבח עצים בפת סבירא ליה, ומש"ה קתני הפת אסורה. קערות וכוסות וקיתונות וצלוחיות שנתבשלו בעצים של איסור דברי הכל אסורות, דחד גורם הוא. בתנור וקדירה פליגי, כי התנור אינו אופה אלא (אם) [עם] הדלקת העצים, וכן הקדרה אינה מבשלת אלא בעצים, שנמצאו התנור והקדרה איסור, והעצים שמדליקין בהן בתוך התנור ותחת הקדרה של היתר, והרי שניהם גורמין לאפיית הפת ולבישול. מאן דאמר זה וזה גורם מותר גם אלו מותרות, ומאן דאמר אסור גם אלו אסורות. איכא דאמרי בקדרה דברי הכל אסור, מאי טעמא דהא קדים ועייל בישולא ומקבל הקדרה מקמי דניתי כח עצים. שמואל הוה מהפיך דברי רבי לרבנן ואומר וחכמים אומרים הפת אסורה, וגם הברייתא דתניא וחכמים אומרים הפת מותרת הוה מהפיך לה ותאני וחכמים אומרים הפת אסורה, כי היכי דתיקום דרבנן לאיסורא וקיימא לן הכי. בישלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותרת. יש מי שאומר לא שנו אלא גחלים עוממות קרובות לכבות מלשון ארזים לא עממוהו, וכמוהו איכה יועם זהב, דהא קלי ליה איסורא, אבל גחלים לוחשות הפת אסורה. ויש מי שאומר אפילו לוחשות הפת מותרת. ומקשינן אי הכי לרבי דקסבר יש שבח עצים בפת היכי משכחת לה. ושנינן בשאבוקה כנגדו, ומכח האבוקה נאפה.